खड्गस्य गुणवत्ता

● वेणु वारियत्, केरलम्

अङ्गदः अङ्गारदेशस्य राजा । तस्य पुत्रः अक्षयकुमारः । जीमूतः राज्ञः प्रधानमन्त्री । युवराजस्य अध्यापनाय कदाचित् जीमूतेन उभौ चितौ - भानुमित्रः गर्गः चेति । भानुमित्रः सुन्दरः, सम्भाषणचतुरः, उत्कृष्ट-वस्त्रधारी च । किन्तु गर्गः तु सामान्यः, वेषभूषादिषु अनासक्तः, मितभाषी च ।

अतः एव राज्ञ्यै गायत्र्यै गर्गः न अरोचत । सा अचिन्तयत् - 'एतादृशः जनः कथं वा उत्तमः आचार्यः भवेत् ?' इति । तस्मात् एव सा स्वस्य आशयं राजानं निवेद्य प्रार्थनाम् अकरोत् यत् गर्गस्य परित्यागः वरम् इति ।

किन्तु आचार्ययोः चयनं प्रधानमन्त्रिणा जीमूतेन कृतम् आसीत् इत्यतः तत्र हस्तक्षेपं न ऐच्छत् राजा । तथापि सः गर्गविषये राज्ञ्याः असन्तोषं तु जीमूतम् उक्तवान् । सर्वं श्रुत्वा अपि जीमूतः प्रतिवचनं किमपि न उक्तवान् ।

ततः केषाञ्चित् दिनानाम् अनन्तरं सः राजानं राज्ञीं च प्रासादसमीपस्थाम् आयुधशालां प्रति अनयत् । तत्र आयुधनिर्माणं प्रचलति स्म ।

आदौ जीमूतः राज्ञ्यै रत्नखचितं सुवर्णावरणोपेतं खड्गं दर्शितवान् । तं दृष्ट्वा राज्ञी महता सन्तोषेण अवदत् - ''उत्तमः खड्गः एषः । सम्यक् एव निर्मितम् आयुधनिर्मातृभिः'' इति ।

ततः जीमूतः मूषातः एकां तप्तायःपट्टिकां स्वीकृत्य दर्शयन् अवदत् - ''महाराज्ञि ! एषा अयःपट्टिका न रमणीया । किन्तु रमणीयः खड्गः तु इतः एव निर्मीयते । रमणीयता तु सुवर्णादिभिः कल्प्यते । वस्तुतः खड्गस्य तीक्ष्णता तु अयसः गुणवत्तातः, निर्मातुः कौशलतः च सिद्ध्यति । तीक्ष्णताम् एव अवलम्बते खड्गस्य श्रेष्ठता, न तु बाह्यं सौन्दर्यम्'' इति ।

एतस्मात् राज्ञी अवगतवती यत् बाह्यदर्शनमात्रेण कस्यापि श्रेष्ठता न परिमातव्या इति । अतः सा गर्गविषये स्थितं स्वस्य असन्तोषं तस्मिन् एव दिने अपनीतवती । ■